

*Шевченко Л. Л.,
кандидат філологічних наук,
завідувач відділу лінгвістики
Українського мовно-інформаційного фонду
Національної академії наук України*

СИНОНІМІЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ НОВОГО ЗАВІТУ

Анотація. У статті аналізуються синонімічні ряди, функціонування яких формує системність як основну рису концептів Нового Завіту. Поряд з іншими концептотвірними компонентами вони представляють один з аспектів структурної моделі концептосфери Нового Завіту.

Ключові слова: Новий Завіт, концепт, концептосфера, синонімічні ряди, системність концептів.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть велика увага лінгвістів зосереджена в напрямі концептуальних досліджень, у їхніх роботах осмислюються різні аспекти функціонування концептів у мові. У своїх характеристиках концептів науковці одностайні у думці про їх системну організацію як важливу структуротвірну ознаку. У лінгвістиці існує розуміння системи як цілісного упорядкованого утворення, що складається із взаємопов'язаних і взаємозумовлених частин – елементів, які втілені в реальну субстанцію і мають конкретну схему взаємозв'язків (відношень), тобто структуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники концептів вважають системність їх основною рисою [10, с. 32; 8, с. 266], підкреслюючи такі їхні системні ознаки, як багатомірність [4, с. 73; 7, с. 152], польова організація мовного матеріалу [9, с. 116], дискретна цілісність смислу [6, с. 19] та ін. Тобто у всій своїй багатоманітності концепти функціонально спрямовані на організацію єдності та цілісності, упорядкування за системними принципами.

Метою статті є опис синонімії як системного засобу концептотворення у досліджуваному тексті. Роботу присвячено вивченню засобів формування концептів Нового Завіту [1]. У роботі проаналізовано найбільш значимі концепти тексту Нового Завіту: «Ісус Христос», «Бог», «Господь», «Отець», «Віра», «Закон», «Гріх», «Спасіння», «Благодать», «Царство Небесне», «Євангеліє», «Жертва».

Виклад основного матеріалу. Дослідження концептів здійснюється через виявлення концептуальних полів, які є їх основною структурною одиницею. Сполучуваність ключового слова – номінанта концепту виявляє характерні для нього зв'язки з текстовими компонентами, які формують концептуальні поля, що моделюють цілісний смисловий простір. Їх опис дає можливість виявити систему текстових засобів організації концептів і описати їх як системні утворення.

Важливим аспектом такого дослідження є виокремлення константної та варіантної зон концептосфери твору, які створюються, відповідно, константними та варіантними засобами вербалізації концептів. Їх формування здійснюється на основі конкретних реалізацій мовних одиниць, задіяних у концептотворенні. Константні ознаки відображають основні типові засоби, які взаємозв'язані, взаємодіють між собою, що є базою

об'єктивації того чи іншого концепту, варіантними вважаються одиниці, які не задіяні у формуванні його змісту.

У процесі дослідження виявлено, що мовна концептуалізація як сукупність прийомів семантичного представлення плану змісту лексичних одиниць створюються переважно за допомогою дериваційних, синонімічних, епідигматичних об'єднань слів. При цьому вагому роль у формуванні концептосфери тексту відіграють засоби лексико-семантичної парадигматизації, а саме синонімія. Існування синонімів пов'язане зі здатністю мовної системи мати кілька означників для одного означуваного, тобто гетерогенністю як іманентною властивістю мови, що передбачає «варіативні властивості вираження одного й того ж смислу, множинність реалізацій системних потенцій, стилістичну і ситуативну градацію засобів» [5, с. 36].

Синонімія як семантична категорія репрезентує зв'язки семантичної еквівалентності формально різних слів, що реалізують функції уточнення, заміщення, а також стилістичні функції. «Синонімія створюється повним або частковим збігом окремих елементів смислової структури мовного знака, які називаються семасіологами семантичними варіантами (лексико-семантичними варіантами, елементарним значенням)» [2, с. 465]. Ці елементи структури слова знайшли кваліфікацію у семасіологічному методі опису значень слів шляхом компонентного аналізу, який відіграє провідну роль у лексико-семантичних дослідженнях. Вважається, що сфера його застосування обмежена більш чи менш організованими лексико-семантичними групами слів, у яких можна виявити набір протиставлень за певними диференційними ознаками. Лексичне значення слова при цьому розглядається через виокремлення мінімальних семантичних компонентів, які дозволяють ідентифікувати об'єкт, включити слово в групу споріднених за смислом одиниць і чітко визначити відмінності між ними. «Значним досягненням сучасної семасіології є розуміння лексичного значення слова як складного утворення, що складається з ієрархічно організованих семантичних компонентів («атомів» смислу, диференційних семантичних множників, сем тощо). Думка про компонентну структуру лексичного значення слова впливає із розуміння мови як системно-структурного утворення і є надзвичайно плідною та перспективною» [11, с. 61]. На переконання дослідників, значення слова має ієрархічну організацію, у якій вирізняються три типи сем: архісема (загальна сема родового значення), яка відображає ознаки, котрі властиві цілим класам об'єктів, диференційні семи видового значення та потенційні семи, що виражають побічні і можливі характеристики денотата [3, с. 80].

Синонімічні зв'язки слів і словосполучень у створенні концептосфери Нового Завіту виявляються через функціонування загальномовних і контекстуальних синонімів. Синоніми дають можливість варіювати засоби формування концептів, урізнома-

нітнювати склад концептуальних полів через розширення діапазону мовних одиниць для їх вербалізації, служачи якомога повнішому й точнішому відтворенню їхнього змісту. Їх вибір у тексті продиктований прагматичним потенціалом і комунікативною значимістю синоніма.

Синонімія як тип семантичних зв'язків значень слів виражається у повному або частковому збігові їх семної структури. Саме завдяки таким збігам у лексичній системі мови виникає семантична близькість слів, яка об'єднує їх у синонімічні ряди. У текстовій тканині твору вони створюють мережу зв'язків і відношень, яка формує системність компонентів текстової організації. Завдяки цій своїй властивості вони є активним засобом моделювання концептів. Константною частиною у створенні концептосфери при цьому є збіг певних сем синонімічних слів (як правило, архісем), що становлять семантичну основу їх об'єднання у польові утворення і створюють базу для їх взаємодії. Поряд із спільними семантичними ознаками у синонімів є також розрізнявальні, що виявляється у складі диференційних сем, які визначають індивідуальність слів, уточнюючи, конкретизуючи їх значення, створюють різницю між словами синонімічного ряду. Диференційні семи формують варіантний сегмент концептосфери твору.

Загальномова синонімія представлена у концептосфері Святого Письма синонімічними рядами, серед яких превалюють іменникові та дієслівні, що створюються за допомогою слів і словосполучень. Найбільш розвиненими з них виявилися ті, які розбудовують концептуальні поля на позначення гріха, зцілення та прославлення Бога.

Так, ряд слів вживається у досліджуваному тексті як загальномовні синоніми для найменування поняття гріха (*гріх, прогріх, провина, беззаконня, переступ, пристрасті гріховні*). Гріх є одним із ключових понять Нового Завіту, слова на його позначення є складником багатьох концептуальних утворень у досліджуваному тексті. У названому синонімічному ряду найбільш широкою семантикою відзначається найменування *гріх* у значенні «порушення релігійно-моральних настанов, відступ від Божих заповідей». Інші слова цього ряду мають вужчу семантику, даючи найменування певному вияву гріха. Наприклад: *Бо заплата за гріх смерть, а дар Божий вічне життя в Христі Ісусі, Господі нашім!* (Рим. 6: 23) [1]; *...і нас, що мертві були через прогріхи, оживив разом із Христом, спасені ви благодаттю* (Еф. 2:5); *...маємо в Ньому відкуплення кров'ю Його, прощення провин, через багатство благодаті Його* (Еф. 1:7); *Кожен, хто чинить гріх, чинить і беззаконня. Бо гріх то беззаконня* (1Іван. 3:4); *Закон же прийшов, щоб збільшився переступ. А де збільшився гріх, там зарясніла благодать, щоб, як гріх панував через смерть, так само й благодать запанувала через праведність для життя вічного Ісусом Христом, Господом нашим* (Рим. 5:20,21); *Бо коли ми жили за тілом, то пристрасті гріховні, що походять від Закону, діяли в наших членах, щоб приносити плід смерті* (Рим. 7:5).

У складі досліджуваних концептуальних полів досить широко задіяні лексеми, які є найменуваннями прощення людей Ісусом Христом. Для вираження цієї думки використовуються дієслівні синонімічні ряди (*виправдовувати, виправдовуватися, прощати, пробачати, відпускати*). Вони інтегровані в одне синонімічне об'єднання завдяки спільній інтегральній семі «вбачати, бути поблажливим до когось». Прикладами їхнього функціонування є фрази, в яких вжиті дієслівні синоніми: *І такими були дехто з вас, але ви обмились, але осяти-*

лись, але виправдались Іменем Господа Ісуса Христа й Духом нашого Бога (1Кор. 6:11); *Але щоб ви знали, що прощати гріхи на землі має владу Син Людський, тож каже Він розслабленому: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім!* (Матв. 9:6); *А тому, хто не виконує, але вірує в Того, Хто виправдує нечестивого, віра його порухується в праведність* (Рим. 4:5); *І коли стоїте на молитві, то прощайте, як маєте що проти кого, щоб і Отець ваш Небесний пробачив вам прогріхи ваші* (Мар. 11:25); *А Ісус, віру їхню побачивши, каже розслабленому: Відпускаються, сину, гріхи тобі!* (Мар. 2:5) та іменникові (*прощення, виправдання, дарування, відпущення*): *І дар не такий, як те, що сталося від одного, що згрішив; бо суд за один прогріх на осуд, а дар благодаті на виправдання від багатьох прогріхів* (Рим. 5:16); *...маємо в Ньому відкуплення кров'ю Його, прощення провин, через багатство благодаті Його* (Еф. 1:7); *Його Бог дав у жертву примирення в крові Його через віру, щоб виявити Свою правду через відпущення давніше чинених гріхів, за довготерпіння Божого, щоб виявити Свою правду за теперішнього часу, щоб бути Йому праведним, і виправдувати того, хто вірує в Ісуса* (Рим. 3:26–27); *Визволяю тебе від твого народу та від поган, до яких Я тебе посилаю, відкрити їм очі, щоб вони навернулись від темряви в світло та від сатаниної влади до Бога, щоб вірою в Мене отримати їм дарування гріхів і долю з освяченими* (Дії. 26:17–18).

Значне поширення знайшла синонімія у конструюванні концептуальних польових утворень для найменування зцілення, адже в Євангелії важливими тематичними лініями є відтворення численних фактів уздоровлення людей від немочів і хвороб. Засобами їх формування стали синонімічні ряди із слів і словосполучень на позначення того, що Ісус Христос зцілює людей і завдяки Йому стають здоровими (*в(у)здоровлювати, робити здоровим, видужувати, ставати здоровим, прозрівати, ставати видючим, відкриваються очі, очі прозрівають, проказа сходить, сліпі прозрівають, криві ходять, очищуються слабі на проказу, глухі чують та ін.*). Для підтвердження цього факту використовуються численні приклади: *Ісус, розізнавши, пішов Собі звідити. І багато пішло вслід за Ним, і Він їх уздоровив усіх* (Матв. 12:15); *І, позирнувши на всіх них, сказав чоловікові: Протягни свою руку! Той зробив, і рука його стала здорова!* (Лук. 6:10); *А народ не виходив із дива, бо бачив, що говорять німі, каліки стають здорові, криві ходять, і бачать сліпі, і славив він Бога Ізрайлевого!* (Матв. 15:31); *Один же з них, як побачив, що видужав, то вернувся, і почав гучним голосом славити Бога. І припав він обличчям до ніг Його, складаючи дяку Йому. А то самарянин був...* (Лук. 17:15–16); *І промовив Ісус їм у відповідь: Ідіть, і перекажіть Іванові, що ви бачили й чули: Сліпі прозрівають, криві ходять, очищуються слабі на проказу, і чують глухі, воскресають померлі, убогим звіщається Добра Новина* (Лук. 7:22) та ін. Характерною рисою синонімічного ряду на позначення зцілення, уздоровлення людей є наявність родо-видових зв'язків між його членами, коли синонімічні одиниці виражають поняття, одне з яких ширше стосовно іншого. Так, компонентам синонімічного ряду *видужувати, ставати здоровим* властива більш загальна семантика («ставати повністю уздоровленим, позбавленим від усіх або усякої хвороби»), тоді як інші слова цього ряду стосуються зцілення від конкретних хвороб, недугів – прокази і сліпоти.

У концептосфері Нового Завіту різноманітністю текстових конкретизаторів представлений синонімічний ряд на позначення того, що люди прославляють Бога, Ісуса Христа (*славити,*

хвалити, звеличувати, вклонятися, схилятися). Крім спільної архісеми «підносити, вшановувати кого-небудь», компонентам ряду властиві додаткові диференційні семи, які вносять свої характеристики до позначуваного поняття. Використання таких слів у концептосфері твору демонструє низка прикладів: *А народ не виходив із дива, бо бачив, що говорять німі, каліки стають здорові, криві ходять, і бачать сліпі, і славив він Бога Ізраїлевого!* (Матв. 15:31); *...а для поган щоб славили Бога за милосердя, як написано: Тому я хвалитиму Тебе, Господи, серед поган, і Ім'я Твоє буду виспівувати!* (Рим. 15:9); *Бо чули вони, що мовами різними ті розмовляли та Бога звеличували. Петро тоді відповів:* (Дії. 10:46); *Тому й Бог повищив Його, та дав Йому Ім'я, що вище над кожне ім'я, щоб перед Ісусовим Ім'ям вклонялося кожне коліно небесних, і земних, і підземних, і щоб кожен язик визнавав: Ісус Христос то Господь, на славу Бога Отця!* (Фил. 2:9–11); *Бо написано: Я живу, каже Господь, і схилюється кожне коліно передо Мною, і визнає Бога кожен язик!* (Рим. 14:11). У контекстах твору використані також іменникові синоніми слава, хвала: *...і не мав сумніву в обітницю Божу через недовірство, але зміцнився в вірі, і віддав славу Богові* (Рим. 4:20); *І зараз видючим той став, і пішов вслід за Ним, прославляючи Бога. А всі люди, бачивши це, віддали хвалу Богові* (Лук. 18:43).

Дієслівні синоніми на позначення проповіді Євангелія представлені такими складниками: *проповідувати, благовістити, звіщати, свідчити, навертати*. Тут задіяні слова із спільною архісемою «говорити проповідь; сповіщати добру звістку про спасіння людства через Ісуса Христа», яка інтегрує їх у спільні об'єднання. Загалом мотивом благовістя настільки пронизаний Новий Завіт, що використання у ньому синонімічних відповідників є цілком природною рисою. Вони стали також одним із чинників розвитку концептосфери твору, вживаючись у численних контекстах: *А коли Іван виданий був, то прийшов Ісус до Галілеї, і проповідував Божу Євангелію* (Мар. 1:14); *Та коли йняли віри Филипові, що благовістив про Боже Царство й Ім'я Ісуса Христа, чоловіки й жінки охрестилися* (Дії. 8:12); *Моліться разом і за нас, щоб Бог нам відчинив двері слова, звіщати таємницю Христову, що за неї я й зв'язаний* (Кол. 4:3); *А коли прибули Сила та Тимофій з Македонії, Павло слову віддався, і він свідчив юдеям, що Ісус то Христос* (Дії. 18:5); *Бо він буде великий у Господа, ні вина, ні п'яного напою не пийме, і наповниться Духом Святим ще з утроби своєї матері. І багато синів із І наверне до їхнього Господа Бога* (Лук. 1:15). Концептуальні утворення про проповідь Слова Божого вибудовуються також через іменникову синонімію, а саме слова такого ряду: *проповідь, благовістя, звіщання, свідчення, засвідчення*. Наприклад: *Бо свідок мені Бог, Якому служу духом своїм у звіщанні Євангелії Його Сина, що я безперестанно згадую про вас* (Рим. 1:9); *Яка ж нагорода мені? Та, що, благовістячи, я безкорисливо проповідував Христову Євангелію, не використовуючи особистих прав щодо благовістя* (1Кор. 9:18); *Це одне хочу знати від вас: чи ви прийняли Духа ділами Закону, чи із проповіді про віру?* (Гал. 3:2); *Тож не соромся засвідчення Господа нашого, ні мене, Його в'язня, але страждай з Євангелією за силою Бога, що нас спас і покликав святым покликом, не за наші діла, але з волі Своєї та з благодаті, що нам дана в Христі Ісусі попередю вічних часів* (2Тим. 1:8); *Я, Іван, ваш брат і спільник у біді, і в царстві, і в терпінні в Ісусі, був на острові, що зветься Патмос, за Слово Боже і за свідчення Ісуса Христа* (Об. 1:9).

Синонімічним рядом представлено також найменування Небесного Царства. На основі функціонування синонімів *Небесне Царство, Христове й Боже Царство, Царство Бога* в концептуальній системі тексту вибудовуються лінії про існування Небесного Царства, яке Бог приготував для тих, хто люблять Його, отримали спасіння через Ісуса Христа. Архісема наведених синонімів міститься у головному слові словосполучення – Царство, тобто «правління, панування царя». Залежні слова є конкретизаторами, які вказують на Того, Хто є його володарем – Бога, Ісуса Христа. Про це свідчать такі ілюстрації: *А коли Іван виданий був, то прийшов Ісус до Галілеї, і проповідував Божу Євангелію, і говорив: Збулися часи, і Боже Царство наблизилось. Покайтеся, і віруйте в Євангелію!* (Мар. 1:14, 15); *А від усякого вчинку лихого Господь мене визволить та збереже для Свого Небесного Царства. Йому слава на віки вічні, амінь!* (2Тим. 4:18); *І я почув гучний голос на небі, який говорив: Тепер настало спасіння, і сила, і Царство нашого Бога, і влада Христа Його, бо скинений той, хто братів наших скаржив, хто перед нашим Богом оскаржував їх день і ніч!* (Об. 12:10); *Знайте бо це, що жаден розпусник, чи нечистий, або зажерливий, що він ідолянин, не має спадку в Христовому й Божому Царстві!* (Еф. 5:5).

Вагоме місце у механізмі концептотворення посідають контекстуальні синоніми – слова, які у певному тексті набувають семантичної подібності, спільності. Явище контекстуального зближення слів зумовлене як спільністю параметрів, що лежать в основі зв'язку лексем у системі мови, загальними законами побудови зв'язного тексту, так і його прагматичними цілями, функціональною значимістю контексту під час створення номінативного варіювання мовних засобів. Контекстуально зумовлені зв'язки між значеннями мовних одиниць існують для варіативного вираження змісту, постаючи при цьому засобами створення смислової та структурної системності текстової концептосфери.

Аналіз матеріалу демонструє багатоаспектний прояв синонімічних зближень слів у текстових фрагментах. Серед контекстуальних синонімів Нового Завіту найбільш розвиненими, як і серед загальнономовних синонімів, є дієслівні та іменникові. У вербалізації концептів виявлено ряди слів для контекстуального найменування певних смислів, а диференційні ознаки синонімів містять інформацію про складність і багатоплановість позначуваного об'єкта.

Одними з найбільш розвинених синонімічних рядів є ті, які стосуються поняття Євангелія. Найменування Євангелія у тексті знаходить поширення через ті слова, які набули семантичної близькості, а саме через спільний компонент значення «проповідь про спасіння через Ісуса Христа» (*Євангеліє, Євангеліє Царства, Євангеліє Сина, слово Євангелії, слово, Слово Боже, Слово Христове, слово про Христа, Слово Господнє, слово істини, слово віри, всяєне слово, Добра Новина, проповідь*). Вживання релевантного контекстуального варіанта залежить від його здатності відображати актуальну для певної ситуації ознаку денотата. Їх функціонування відображене в таких контекстах: *Звіщаю ж вам, браття, Євангелію, яку я вам благовістив, і яку прийняли ви, в якій і стоїте, якою й спасаєтесь, коли пам'ятаєте, яким словом я благовістив вам, якщо тільки ви вірували не наосліп. Бо я передав вам найперш, що й прийняв, що Христос був умер ради наших гріхів за Писанням, і що Він був похований, і що третього дня Він воскрес за Писанням* (1Кор. 15:1); *І проповідана буде ця Євангелія Царства по ці-*

тому світові, на свідоцтво народам усім. І тоді прийде кінець! (Матв. 24:14); І вийшли вони, та й ходили по селах, звіщаючи Добру Новину та всюди вздоровляючи (Лук. 9: 6); Тому то відкиньте всіляку нечисть та залишок злоби, і прийміть із лагідністю всіяне слово, що може спасти ваші душі (Як. 1:21); Бо Христос не послав мене, щоб христити, а звіщати Євангелію, і то не в мудрості слова, щоб безсилим не став хрест Христа. Бо ж слово про хреста тим, що гинуть, то глупота, а для нас, що спасаємось, Сила Божя! (1Кор. 1. 17–18); Це одне хочу знати від вас: чи ви прийняли Духа ділами Закону, чи із проповіді про віру? (Гал. 3:2).

Концептуальні поля, в яких розвивається тема проповіді Євангелії, залучають значну кількість контекстуальної номінативної варіативності через використання дієслівних засобів. Функціонування у контекстах дієслів на позначення мовлення та іменників на позначення проповіді Євангелії, слова Божого продукує поширені ряди синонімів. Загальне значення слів цього ряду – «говорити, проповідувати», завдяки якому формується смислове навантаження цих найменувань (говорити (Слово Боже), промовляти (Божі слова), провіщати (слово, Слово Господнє, спасіння), розповідати (про Боже Царство), сповіщати (про Христові страждання), поширювати (Євангелію Христову), передавати (Божу Євангелію), подавати (Євангелію), навчати (Слова Божого, про Господа), переконувати (про Ісуса, про Боже Царство). Їх функціонування у тексті виявляє здатність синонімів виконувати через диференційні ознаки функцію уточнення, відображати ті чи інші особливості проповіді. Контекстне зближення цих слів демонструють численні фрагменти Нового Завіту: Як вони ж помолились, затрясося те місце, де зібрались були, і переповнилися всі Святим Духом, і зачали говорити Слово Боже з сміливістю! (Дії. 4:31); Він був навчений дороги Господньої, і, палаючи духом, промовляв і про Господа пильно навчав, знаючи тільки Іванове хрищення (Дії. 18:25); Вони досліджували, на котрий чи на який час показував Дух Христов, що в них був, коли Він сповіщав про Христові страждання та славу, що придуть по них (1Петр. 1:11); А по декількох днях промовив Павло до Варнави: Ходімо знов, і відвідаймо наших братів у кожному місті, де ми провіщали Слово Господнє, як вони пробувають (Дії. 15:36); Він був навчений дороги Господньої, і, палаючи духом, промовляв і про Господа пильно навчав, знаючи тільки Іванове хрищення (Дії. 18:25); А коли вони визначили йому день, то дуже багато прийшло їх до нього в господу. А він їм від ранку до вечора розповідав, та про Боже Царство свідоцтва давав, і переконував їх про Ісуса Законом Мойсея й Пророками (Дії. 28:23).

Аналіз матеріалу виявив багатоманітність інших контекстуальних синонімічних зближень у текстових фрагментах. Концептуалізація текстового простору Нового Завіту зі словами для найменування спасіння людства від гріха через Ісуса Христа детермінує використання слів, які формують певний діапазон номінативного варіювання. Контекстуальна спільність значень спостерігається у слів *спасати*, *визволяти*, *очищати*, *знищувати*, *понести* в контекстах із словом *гріх*. Їх зближення відбувається на основі виникнення у тексті спільної семантики «прощати гріхи», яка знайшла реалізацію у таких контекстах: І вона вродить Сина, ти ж даси Йому ймення Ісус, бо спасе Він людей Своїх від їхніх гріхів (Матв. 1:21); Тож немає тепер жадного осуду тим, хто ходить у Христі Ісусі не за тілом, а за духом, бо закон духа життя в Христі Ісусі **визволив** мене від закону гріха й смерті. Бо що було неможливе для Закону, у чому

був він безсилим тілом, Бог послав Сина Свого в подобі гріховного тіла, і за гріх осудив гріх у тілі (Рим. 8:1–2); Коли ж ходимо в світлі, як Сам Він у світлі, то маємо спільність один із одним, і кров Ісуса Христа, Його Сина, **очищує** нас від усякого гріха (1Іван. 1:7); ...бо інакше Він мусів би часто страждати ще від закладин світу, а тепер Він з'явився один раз на схилку віків, щоб власною жертвою **знищити** гріх (Євр. 9:26); ...так і Христос один раз був у жертву принесений, щоб **понести** гріхи багатьох, і не в справі гріха другий раз з'явитися тим, хто чекає Його на спасіння (Євр. 9:28). Близькість значень слів на позначення прощення гріхів відбувається також у контекстах, у яких разом із словом *гріх* використовуються такі іменники, як *відкуплення*, *очищення*, *вблагання*, *виправдання*. Наприклад: ... що визволив нас із влади темряви й переставив нас до Царства Свого улюбленого Сина, в Якім маємо **відкуплення** і прощення гріхів. Він є образ невидимого Бога, роджений перш усякого творива (Кол. 1:13–14); Він був сявом слави та образом істоти Його, тримав усе словом сили Своєї, учинив Собою **очищення** наших гріхів, і засів на правці величності на висоті (Євр. 1:3); Не в тому любов, що ми полюбили Бога, а що Він полюбив нас, і послав Свого Сина **вблаганням** за наші гріхи (1Іван. 4:10); ...що був виданий за наші гріхи, і воскрес для **виправдання** нашого (Рим. 4:25).

Спільність смислових параметрів демонструють у певних контекстуальних умовах також дієслова на позначення допомоги Бога людям. Їх семантична близькість визначається спільною семою «допомагати, вирішувати проблеми», диференційні ознаки служать уточненню думки, роблять слова найбільш підходящими представниками для уточнення певних смислів: *помагати*, *визволяти*, *підкріпляти*, *зглянутися*, *зберігати*, *рятувати*, *послати милість*, *давати перемогу*. Ці контекстуальні синоніми створюють концептуальні структури для конкретизації інформації про певні ситуації, які описуються у тексті. Вони об'єктивуються у таких фрагментах: А Господь **помагав** їм, і стверджував слово ознаками, що його супроводили. Амін (Мар. 16:20); Благословенний Господь, Бог Ізраїлів, що **зглянувся й визволив** люд Свій! (Лук. 1:68); Я все можу в Тім, Хто мене **підкріпляє**, в Ісусі Христі (Фил. 4:13); Коли з ними на світі Я був, Я беріг їх у Ймення Твоє, тих, що дав Ти Мені, і **зберіг**, і ніхто з них не згинув, крім призначеного на загибель, щоб збулося Писання (Іван. 17:12); Благословенний Господь, Бог Ізраїлів, що **зглянувся й визволив** люд Свій! (Лук. 1:68); Так для мене Господь учинив за тих днів, коли **зглянувся** Він, щоб зняти наругу мою між людьми! (Лук. 1:25); ... то **вміє** Господь **рятувати** побожних від спокуси, а неправедних берегти на день суду для кари (2Петр. 2:9); І почули сусіди й родина її, що Господь Свою **милість** велику на неї **послав**, та й утішалися разом із нею (Лук. 1:58); А Богові дяка, що Він Господом нашим Ісусом Христом **перемогу** нам **дав** (1Кор. 15:57).

Сукупність контекстів на позначення того, що Бог виявляє до людей суворість і гнів, формує близькість значень таких дієслів, як *судити*, *учиняти суд*, *вигублювати*, *відплачувати*, *винуватити*, *віддавати за вчинками* та іменників *суд*, *кара*, *погибель*, *помста*. Носієм потенціалу константності цих найменувань, що створює смислову єдність тих фрагментів, у яких вони вживаються, служить спільний компонент значення цих слів «відплачувати/відплата за гріхи, зло». Диференційні ознаки слів дають можливість актуалізувати їхні різні смислові нюанси. Це демонструють контексти з дієслівною синонімією: *Через це одного дня придуть кари його, смерть, і плач, і голод,*

і спалений буде огнем, бо міцний Господь, Бог, що судить його! (Об. 18:8); *Бо то справедливе в Бога віддати утиском тим, хто вас утискає, а вам, хто утиски терпить, відпочинок із нами, коли з'явиться з неба Господь Ісус з Анголами сили Своєї, в огні полум'яному, що даватиме помсту на тих, хто Бога не знає і не слухає Євангелії Господа нашого Ісуса. Вони кару приймуть, вічну погибель від лиця Господнього та від слави потуги Його* (2Сол. 1:6–9); *Бо знаємо Того, Хто сказав: Мені помста належить, Я відплачу, – говорить Господь. І ще: Господь буде судити народа Свого!* (Євр. 10:30); *А я хочу нагадати вам, що раз усе знаєте, що Господь визволив людей від землі єгипетської, а згодом вигубив тих, хто не вірував* (Юд. 1:5); *Котляр Олександр наков'яв був лиха чимало мені... Нехай Господь йому віддасть за його вчинками!* (2Тим. 4:14) та іменниковою: *Хто Тебе, Господи, не побоїться, та Ймення Твого не прославить? Бо один Ти святий, бо народи всі прийдуть та вклоняться перед Тобою, бо з'явилися суди Твої!* (Об. 15:4); *Не мститься самі, улюблені, але дайте місце гніву Божому, бо написано: Мені помста належить, Я відплачу, – говорить Господь* (Рим. 12:19); *І прийшов до мене один із семи Ангелів, що мають сім чаш, наповнених сімома останніми карами, та й промовив до мене, говорячи: Ходи, покажу я тобі невісту, жону Агнца* (Об. 21:9); *Вони кару приймуть, вічну погибель від лиця Господнього та від слави потуги Його* (2Сол. 1:9).

Висновки. Аналіз засобів концептотворення, використаних у тексті Нового Завіту, свідчить про значний потенціал синонімічних засобів у процесі формування системності концептів. Завдяки спільності семних компонентів члени синонімічних об'єднань формують константну зону концептуальних полів, продукуючи загальну системність концептосфери твору. Структурування усєї картини мовних засобів формування концептів можливе за умови дослідження основних лексичних і словотвірних парадигм, які репрезентують концепти у тексті.

Література:

1. Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької наново перекладена / пер. І. Огієнка. – К. : Укр. бібл. тов-во, 2007. – 1375 с.
2. Винокур Т.Г. Синонимия / Т.Г. Винокур // Русский язык: энциклопедия. – М. : Рус. язык, 1997.

3. Гак В.Г. Семантическая структура слова как компонент семантической структуры высказывания / В.Г. Гак // Языковые преобразования. – М. : Языки рус. культуры, 1971. – С. 78–96.
4. Карасик В.И. Этноспецифические концепты / В.И. Карасик. Введение в когнитивную лингвистику. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2005. – С. 61–105.
5. Крысин Л.П. Социолингвистические аспекты изучения современного русского языка / Л.П. Крысин. – М. : Наука, 1989. – 186 с.
6. Ляпин С.Х. Концептология: к становлению подхода / С.Х. Ляпин // Концепты. Вып. I. – Архангельск, 1997. – С. 11–35.
7. Маслова В.А. Homo lingualis в культуре / В.А. Маслова. – Витебск : Изд-во УО «ВГУ им. П.М. Машерова», 2004. – 214 с.
8. Никитин М.В. Основание когнитивной семантики / М.В. Никитин. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2003. – 277 с.
9. Попова З.Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж, 2001. – 190 с.
10. Слышкин Г.Г. Лингвокультурный концепт как системное образование / Г.Г. Слышкин // Вестник Воронежского государственного университета. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – 2004. – № 1. – С. 29–34.
11. Шрамм А.Н. Структурные типы лексических значений слова (на материале качественных прилагательных) / А.Н. Шрамм // Филологические науки. – 1981. – № 2. – С. 58–64.

Шевченко Л. Л. Синонимические средства создания концептосферы Нового Завета

Аннотация. В статье анализируются синонимические ряды, функционирование которых формирует системность как основную черту концептов Нового Завета. Наряду с другими концептообразовательными компонентами они представляют один из аспектов структурной модели концептосферы Нового Завета.

Ключевые слова: Новый Завет, концепт, концептосфера, синонимические ряды, системность концептов.

Shevchenko L. Synonymic means of forming the concepts of the New Testament

Summary. In this article author analyzes synonymic rows, functioning of which forms systemacy as the main feature of the concepts of the New Testament. Along with the other concept-forming components they represent one of the aspects of the structural model of a sphere of concepts of the New Testament

Key words: New Testament, concept, sphere of concepts, synonymic row, concepts systemacy.